

Pas de frontera, el Portús 1939

Senyalització al Coll dels Belitres, Portbou

Museu Memorial de l'Exili, la Jonquera

**Espais
de Memòria**
Alt Empordà

Coordinació i textos:
Memorial Democràtic i MUME

Fotografies:
Auguste Chauvin (Archives Départementales des Pyrénées-Orientales), Geosilva, Miquel Serrano i Oriol López

Informació:
Consell Comarcal de l'Alt Empordà
Tel. +34 972503088
www.altemporda.cat

Museu Memorial de l'Exili (MUME)
Tel. +34 972556533
www.museuexili.cat

Retirada i camins de l'exili

Organitzen:

Col·laboren:

Amb el suport de:

La Retirada i els camins de l'exili republicà a l'Alt Empordà

El 26 de gener de 1939 les tropes rebels del general Franco van ocupar Barcelona. La Guerra Civil espanyola havia arribat pràcticament a les acaballes i la victòria de l'exèrcit rebel era imminent. Però per a totes aquelles persones que havien lluitat al costat de la legalitat democràtica que encarnava la República començava un període marcat per la repressió i el silenci. A fi d'evitar aquella situació, milers de ciutadans, tant militars com civils (homes, dones i infants), van haver de fugir i deixar la feina, casa seva i la família.

Entre final de gener i principis de febrer de 1939, es calcula que van fugir cap a França passant pel Pertús, Portbou i altres punts de la comarca de l'Alt Empordà unes 350.000 persones. Si hi sumem la resta de ciutadans que van travessar la frontera pels camins de les comarques de la Cerdanya i el Ripollès, el nombre d'exiliats ascendeix a gairebé mig milió de persones. Una vegada traspassada la frontera, es va iniciar un recorregut marcat per la incertesa, el fred, la fam, la por i la mort.

A causa de les mesures empreses per l'Administració francesa, que bàsicament consistien en l'internament en precaris camps de concentració que no reunien les mínimes condicions d'habitabilitat i salubritat, la desesperança i la frustració van aclaparar els refugiats catalans i espanyols. Ben aviat, més de la meitat va retornar a la *Nueva España* franquista.

Les persones que van romandre a l'exili —prop de 200.000— van patir els efectes de la Segona Guerra Mundial i, fins i tot, en alguns casos, la deportació als camps nazis. Finalment, la majoria dels republicans exiliats es van establir a França i també, en menys quantia, a la Unió Soviètica i altres països europeus. Tanmateix, alguns grups nombrosos van anar a raure a Mèxic i a altres països americans.

Senyalització dels camins de l'exili

El Memorial Democràtic, amb la col·laboració del Consell Comarcal de l'Alt Empordà, ha senyalitzat les localitats i els paratges d'aquesta comarca que van tenir més importància en el moment del gran èxode republicà.

Tot i que els passos fronterers més importants de la comarca són la Jonquera i Portbou, també s'han tingut en compte altres vies secundàries, com ara els pobles situats als massissos muntanyosos de l'Albera i les Salines, i els municipis que van desenvolupar un paper rellevant en la resistència i l'evacuació de les darreres unitats militars republicanes, com és el cas de Figueres,

Roses, Vilajuïga, Garriguella, Llançà, Colera, Llers, Darnius, Maçanet de Cabrenys, Cantallops, Espolla i Rabós.

Alguns dels indrets més significatius a què es fa referència són el **Coll del Portús** (la Jonquera); el **Coll dels Belitres** (Portbou); el **Mas Perxés** (Agullana) que va ser l'última seu de la Generalitat de Catalunya; el **Coll de Manrella** (Agullana); el **Coll de Lli** (la Vajol), lloc de pas de les màximes autoritats republicanes; el mas **Can Barris** (la Vajol), seu de la presidència de la República; el **castell de Sant Ferran** (Figueres); el **castell de Peralada**, i la **mina d'en Negrín** (la Vajol) on la República va custodiar obres d'art durant la Guerra.